

Homenatge institucional als alcaldes manresans de la República

(Saló de sessions de l'Ajuntament de Manresa, 21 d'abril de 2006)

Per a mi, i com a manresà, és un goig i un privilegi poder començar la meva salutació podent dir per primera vegada a la història: "Honorables consellers manresans de la Generalitat de Catalunya" (així, en plural). Amb tota la significació política que comporta aquesta salutació, justament, en un acte, com el que avui celebrem. Mai vam tenir dos consellers manresans de la Generalitat alhora. En vam tenir 2 durant la República, però –com veurem- no van coincidir temporalment.

Per tant, permeteu-me que comenci així: Honorables consellers manresans de la Generalitat de Catalunya, regidores i regidors, senyores i senyors:

En primer lloc, es forçós fer referència a que l'atzar ha volgut que justament avui que l'Ajuntament de Manresa homenatja quatre alcaldes de l'època de la República, entre els quals dos consellers de la Generalitat, Joan Selves i Lluís Prunés, sigui el primer dia en què, més de 70 anys després, una altra vegada dos manresans -i en aquesta ocasió de manera simultània- formin part del govern de la Generalitat.

Estic segur que els quatre alcaldes homenatjats avui i especialment els dos consellers republicans sentirien una satisfacció íntima immensa en constatar que no s'ha trencat el fil històric entre les dues èpoques i que -malgrat una dictadura franquista duríssima que va suprimir la Generalitat i que va fer perillar la mateixa existència de Catalunya- s'ha recuperat i consolidat plenament la democràcia, l'autonomia i la mateixa Generalitat. Els satisfaria veure la continuïtat històrica, però també la normalitat democràtica d'avui dia i el constatar que el seu treball, la seva lluita no va ser estèril.

I parlem ja d'aquestes quatre persones homenatjades: Són Joan Selves, Lluís Prunés, Francesc Marcet i Emilià Martínez.

Estem parlant d'unes persones honestes, treballadores, que van saber estar a l'alçada de les difícils circumstàncies del moment, que van governar la ciutat amb un programa de reformes ambiciós, que tenia com a objectiu modernitzar-la, dinamitzar-la i millorar la qualitat de vida dels seus habitants, malgrat que -si descomptem el Bienni negre- només van estar en el poder 45 mesos. Amb prou feines, una legislatura. I tot i així, certament, van fer una tasca molt remarcable. Tots podem sentir-nos orgullosos d'ells, i, de manera especial, se'n poden sentir els seus familiars i descendents.

Què feien aquestes persones abans de la República? Doncs, tots quatre, cadascú des d'àmbits diferents, combatien la dictadura de Primo de Rivera i lluitaven a favor de les llibertats, de la democràcia, i d'uns ideals de justícia social.

Fem-ne un primer retrat de cada un d'ells:

Joan Selves i Carner. Nascut a Sant Mateu de Bages, l'any 1900. Periodista i advocat. Propietari. Fundador als 17 anys, de la Joventut Nacionalista de Manresa i del setmanari *Joventut*. Co-propietari i director d'*El Pla de Bages*, òrgan de la Lliga. Després ingressà a Acció Catalana. Posteriorment, el 1929, fou un dels fundadors d'*El Dia*, el diari de l'esquerra catalanista i republicana.

Lluís Prunés i Sató. Manresà. Nascut l'any 1894. Comerciant de queviures a l'engrós, al carrer de Sant Miquel. Militant d'Acció Catalana. Un altre conspirador infatigable contra la dictadura.

Francesc Marcet i Artigas. Manresà. Nascut el 1890. Petit empresari llauner. Vinculat a entitats culturals i esportives: Esbart Manresà, Grup dels "Guerrers escaldats", Centre d'Esports Manresa, Foment de la Sardana. Membre d'Esquerra Republicana de Catalunya, partit que s'acaba de constituir, el març de 1931.

Emilià Martínez Espinosa. Nascut a Villar del Cobo, Terol, el 1901. Manobre, treballador de les mines de Fígols i ferroviari durant molts anys. Des dels 17 anys militava a la CNT, i arribà a ser Secretari de la Federació Local de Manresa. Lluitador incansable en defensa dels drets dels obrers.

Fa 75 anys, el 14 d'abril del 1931, aquestes persones veien acomplert en part un dels seus somnis: l'arribada d'una República democràtica, que reconeixia les llibertats nacionals catalanes i obria una porta a unes reformes econòmiques socials necessàries i urgents.

La tasca de Govern

Joan Selves, Lluís Prunés i Francesc Marcet van ser els tres alcaldes manresans de la Segona República elegits democràticament. Val la pena destacar algunes de les moltes obres que es van dur a terme en aquell breu període: la construcció del grup escolar Renaixença i de diverses escoles als barris, la inauguració de l'Escola Municipal de Música, l'aprovació del Pla de l'Eixample, la construcció de la piscina municipal, del parc de bombers, del pavelló per a tuberculosos, la reforma del dispensari, els menjadors i dormitoris per a persones necessitades per tal de suprimir la mendicitat, la creació del que avui anomenem escoles bressol, l'inici de les obres del torrent de Sant Ignasi i de diverses obres urbanístiques...

Documents inèdits trobats recentment de la correspondència entre Joan Selves –quan ja era diputat a Madrid- i els alcaldes Lluís Prunés i Francesc Marcet ens ratifiquen la intensa activitat d'aquests polítics manresans i, ahora, ens mostren el paper actiu de Selves a Madrid, entrevistant-se amb ministres, directors generals, militars... per a intentar resoldre el munt de qüestions que li plantegen els dos alcaldes i amics, que comptaven -en un lloc clau com és Madrid- amb una persona de la màxima confiança i complicitat.

Joan Selves-Lluís Prunés. Joan Selves-Francesc Marcet. Uns tàndems que van resultar molt eficaços i fructífers per a Manresa.

Les trajectòries posteriors

Després del 14 d'abril, les trajectòries de les quatre persones homenatjades avui van ser molt diferents.

Joan Selves i Carner

Joan Selves inicià una carrera política meteòrica. El juny del 1931 fou elegit diputat a les Corts Constituents, el novembre del 1932 diputat al primer Parlament de Catalunya, on fou cap de la majoria d'Esquerra Republicana. El gener del 1933 fou nomenat conseller d'Agricultura i Economia de la Generalitat i molt poc després conseller de Governació.

A l'estiu del 1933 passà a ser Comissari d'Ordre Públic i Governador General de Catalunya. En uns moments extraordinàriament delicats fou el màxim responsable de l'ordre públic a Catalunya.

Va morir el 28 de juny de 1934, quan tot just tenia 34 anys. La seva mort commogué Manresa i el Bages, on s'havia guanyat una gran popularitat.

Selves havia estat un home de confiança dels presidents Macià i Companys. Aquest darrer va lloar la seva tasca i personalitat dient: "Joan Selves va destacar-se com un dels homes de Catalunya més capacitats en sentit de govern i temperament polític... A poc a poc –afirmava Companys- s'havia anat augegantant la (seva) figura... tenia unes condicions excepcionals i una gran habilitat política".

Tothom reconegué l'honradesa política de Selves. També la seva extensa i sòlida cultura, la seva altesa de mires i la seva capacitat de lideratge social. Però, tanmateix, les seves qualitats més valorades eren l'obsessió per al diàleg i el seu sentit de la responsabilitat, fins al punt que diversos experts creuen que els fets del Sis d'Octubre de 1934 difícilment haurien succeït si Selves hagués continuat essent conseller de Governació, càrrec on el va substituir Josep Dencàs, a qui cal atribuir una responsabilitat considerable en aquest episodi. Tanmateix, la moderació de Selves no era obstacle perquè és mostrés sovint crític amb les postures excessivament contemporitzadores del govern de la República i propugnés renovar a fons tots els organismes estatals (la magistratura, l'exèrcit, les forces públiques, etc.). Potser també era conscient dels molts errors que van cometre els governants republicans.

En una ocasió Joan Selves va manifestar: "... (jo) dic les coses tal com són, pel seu nom, i això m'ha portat molts perjudicis i boicots... sóc propietari i emparo i defenso els rabassaires; això sembla una paradoxa i, no obstant, no és altra cosa que una conseqüència del meu concepte de la República. República no és un canvi de nom únicament, és quelcom de més transcendental, és un canvi de política, de doctrina, de resultats... (l) mai podem oblidar, per molt amunt

que arribem (com a polítics), que el nostre (càrrec) està fonamentat en el poble i (qui) vagi contra la seva voluntat s'ha de topar contra tots nosaltres"

Lluís Prunés i Sató

Lluís Prunés substituï Joan Selves en l'alcaldia de Manresa el juliol del 1931. Va exercir d'alcalde fins el desembre de 1932, en què fou nomenat governador civil de Girona i posteriorment Comissari d'ordre públic de la Generalitat a Tarragona. Com a alcalde de Manresa va desenvolupar una tasca intensa i reeixida. I va apostar molt fort en dues de les seves preocupacions primordials: l'ensenyament i l'assistència social. En un homenatge a la seva persona, el 1932, els comerciants del Ram de l'alimentació li digueren: "Fins ara semblava que el càrrec d'alcalde l'havien de exercir només els homes amb títols acadèmics. Lluís Prunés ens ha demostrat que més que títol acadèmic és necessari clarividència, energia i, per sobre de tot, un gran amor a la ciutat de Manresa".

Va ser empresonat pels fets del Sis d'octubre de 1934. L'abril del 1935, com a conseqüència del seu estat de salut, li va ser concedida presó atenuada. L'amnistia del febrer del 1936 li retornà el càrrec. El maig de 1936 fou nomenat Conseller d'Economia i Agricultura de la Generalitat. El periodista Josep M. Planes celebrava el nomenament dient: "Avui dia... trobar un home com Lluís Prunés, net, decidit, lleial, de rectes intencions, és una veritable sort. Amb Lluís Prunés és un representant de la més autèntica democràcia catalana -en el profund sentit del mot- qui puja al poder"

L'agost del 1936 fou nomenat conseller de Treball. Acabada la Guerra Civil, es va haver d'exiliar a Cuba i a Mèxic. Va morir el febrer de 1964, lluny de la seva Manresa, a Cuernavaca (Mèxic), al mateix lloc on també va morir el 1985 un altre manresà destacat, Francesc Farreras i Duran.

Lluís Prunés havia afirmat: "En tota la meva actuació no he fet res més que complir amb el meu deure d'acord amb la meva consciència. He procurat fer justícia a tots. (I això ha estat l'únic que ha guiat) les meves actituds i els meus passos".

Francesc Marcet i Artigas

Francesc Marcet substituï com a alcalde a Lluís Prunés el desembre del 1932. Ho va ser fins al Sis d'Octubre de 1934 i, després, de febrer a octubre del 1936. Fou empresonat pels Fets del Sis d'Octubre, moment en què va actuar amb una gran dignitat. Amnistià el febrer del 1936, tornà a l'alcaldia. "Tot Manresa -dretes i esquerres- (va escriure Josep Maria Planes) reconeix en ell un dels millors alcaldes que mai hagi tingut". El balanç de la seva obra de govern és molt important.

L'esclat de la Guerra li va fer viure un període que –segons va escriure més tard- li va proporcionar disgustos i amargors que mai cap alcalde de Manresa hagi igualat.

En aquells moments en què l'Ajuntament pràcticament no tenia cap pes a la ciutat –ja que era el Comitè Revolucionari Antifeixista qui n'exercia el poder real- cal valorar molt positivament la seva fermesa i valentia en la defensa de la Seu, que estava a punt de ser enderrocada, com ho foren set esglésies importants de la ciutat.

Marcet va deixar l'alcaldia l'octubre del 1936 i aleshores exercí de jutge, on realitzarà una tasca valorada positivament per tothom. El dia abans de l'entrada de les tropes franquistes a Manresa va prendre el camí de l'exili. La seva família, que es va quedar aquí, va ser represaliada. La seva mare, Margarida Artigas –que aleshores tenia 73 anys- va ser jutjada a l'actual institut Lluís de Peguera com a “madre del exalcalde rojo de Manresa” i va haver d'ingressar a la presó de dones de Barcelona. La filla de Marcet va ser depurada com a funcionària de la Generalitat i el fill va ser maltractat per part de falangistes i policies de Manresa. A la família li foren requisats els pocs diners que tenien i van quedar en la misèria. Assenyalats com a “rojos”, la majoria de la societat manresana els féu el buit i els negà, fins i tot, la salutació. Aleshores estava mal vist ser amic o conegut d'una família tant republicana i nacionalista.

Francesc Marcet no va poder tornar a Manresa fins el 1948. Durant anys es va veure obligat a presentar-se periòdicament a la policia. Va morir el juny del 1974. Per poc temps no va poder veure el retorn de la democràcia i de l'autogovern que ell tant desitjava.

Emilià Martínez Espinosa

A l'Emilià Martínez li va tocar ser alcalde en uns moments també molt difícils, durant les darreres setmanes de la Guerra. Va tenir el coratge d'acceptar el càrrec quan ningú no volia assumir una tasca tan poc agrada en aquella Manresa tan convulsa i desarticulada.

L'Emilià era un home carismàtic. És un símbol de la gran força del moviment obrer –especialment de l'anarquisme- a Manresa i Catalunya durant la República. Sempre va lluitar per a millorar les condicions laborals i socials dels treballadors. L'ideal que va orientar la seva vida va ser: “Una societat més justa, més digna, més humana”.

Desenganyat de la República, en esclatar la guerra va veure la gran oportunitat de “construir una nova organització social més equitativa”. Es va posar a treballar de ple per a impulsar les col·lectivititzacions i en va desenvolupar una de les primeres –sinó la primera- que hi hagué a l'Estat espanyol: la dels Ferrocarrils de la Generalitat.

El seu malson aleshores van ser els aprofitats, els poca-vergonyes, els delinqüents que, amb el nom de la revolució a la boca, amb els seus excessos,

els seus crims, amb la seva actuació tant antirevolucionària destruïren precisament l'autèntic esperit revolucionari.

Emilià Martínez fou membre durant unes setmanes del segon Comitè Revolucionari. Després, regidor de l'Ajuntament. I, finalment, alcalde. En aquest lloc succeí a Josep Corbella i a Joaquim Fornells, els dos alcaldes de la CNT que havien succeït a Francesc Marcet.

En acabar la Guerra, el moviment obrer fou víctima d'una repressió implacable. Només una mostra: una tercera part dels manresans afusellats al camp de la Bota eren membres de la CNT.

L'Emilià va haver d'ingressar a la presó, on va rebre insults, bufetades i humiliacions. Hi va patir fam, autèntica fam. Fou condemnat a 30 anys de presó. El 1943 va poder sortir en llibertat vigilada, però aleshores va poder constatar –com va afirmar anys després– que la presó no només se cenyia a aquell edifici sinistre on havia estat visquent en condicions infrahumanes: els seus murs s'estenien per tot Espanya.

Emilià Martínez, Francesc Marcet, Lluís Prunés i Joan Selves. Al costat d'aquests 4 noms en podríem recordar d'altres d'aquella època que van sacsejar tan positivament la ciutat. Polítics, intel·lectuals, sindicalistes, mestres.... Gent com Josep Maria Planes, Joan Baptista Claret, Joaquim Amat-Piniella, Vicenç Prat, Ricard Lladó, David Torrents Caus, Francesc Perramon, el doctor Antoni Esteve, els germans Martí Farreras... També és gairebé obligat recordar a Lluís Mas Pons, secretari d'aquest Ajuntament, represaliat durant el franquisme per culpa dels papers que li van ser requisats i enviats a Salamanca i que, a hores d'ara, es troba encara tan injustament oblidat.

Gent d'idees avançades, d'amplitud de mires, oberts als corrents culturals del moment... El franquisme els va perseguir, empresonar o, simplement, silenciar. Tots hi vam perdre molt. La ciutat i el conjunt del país van quedar més pobres, sense la seva veu, sense el seu lideratge, sense el seu potencial polític, intel·lectual i humà, sense el seu entusiasme... Es mereixen el nostre record, el nostre homenatge, el nostre agraïment.

Record personal

Abans d'acabar voldria compartir amb vosaltres un record personal. Vaig tenir la sort de conèixer una d'aquestes 4 persones: l'Emilià Martínez. I puc dir que conèixer-lo, va ser per a mi un privilegi. Era un home d'una gran dignitat i integritat moral. Era la imatge de tota una vida dedicada a la lluita obrera, que parlava des de la maduresa i la sensatesa i amb una fidelitat absoluta als seus principis de justícia social. L'Emilià mai no hauria acceptat un homenatge com el d'avui. L'hauria refusat argumentant que els autèntics herois són els milers d'homes i dones idealistes que ho van donar tot per millorar les condicions de vida de la classe obrera i que quedaran per sempre més en l'anonimat.

L'Emilià, com a bon autodidacta, tenia una curiositat incansable per aprendre, per llegir i escoltar. Era una persona sàvia. Tenia una màxima de com calia distribuir les 24 hores del dia: vuit hores de descans, vuit hores de treball manual (als últims anys ell treballava sobretot al seu hort i tenint cura de les seves abelles) i vuit hores de treball intel·lectual (llegint, escrivint, activant, en definitiva, el cervell...). La seva tesi sobre les abelles, ell que com a apicultor n'era un gran coneixedor, és una bella metàfora dels seus ideals: "les abelles – deia- han assolit allò que mai han pogut assolir els homes: la societat socialista perfecta".

Fa poques setmanes vaig pensar en l'Emilià Martínez. Va ser quan un agitador incendiari i demagog, que sembla que no li importi gens la convivència entre pobles ni la veracitat històrica, va arribar a afirmar que actualment a Catalunya el castellà estava perseguit com ho havia estat el català en temps de Franco. I vaig pensar en l'Emilià perquè coneixia la seva opinió sobre el tema. Iestic segur que si ell hagués estat viu i hagués sentit aquesta barbaritat s'hauria revoltat i potser li hauria fet arribar a aquest irresponsable allò que ell mateix, l'Emilià, va escriure els anys 70 en un text en què justament recordava com la seva família havia vist la persecució del català en temps de Franco. Aquest text –que és inèdit- diu així:

"...Al entrar las columnas de Franco, a principios del 39, vencedoras en Cataluña, sus jefes llevaban tal veneno, tal odio, tal fobia -no solo contra toda idea socialista sino contra el catalanismo en sí- que trataron incluso de prohibir que se hablara en catalán. Llenaron vallas, paredes y muros de carteles y grandes letreros que decían: "¡Si eres español habla español!". La gente en general, salvo una pequeña minoría, estaba acobardada, llena de miedo y, por las calles, no se atrevía a pronunciar el catalán tanto más que de vez en cuando pasaban oficialillos haciendo advertencias, dando algún empujón e incluso alguna bofetada ...

En mi casa, aragoneses todos nacidos en la provincia de Teruel, aunque los cinco hermanos nos expresábamos con bastante corrección en catalán, entre nosotros y ante mis padres se hablaba siempre castellano. Pero un día, pocas semanas después de la entrada en Manresa de las columnas franquistas -que pareció lo que debió ser la invasión de los bárbaros de Atila- llegaron mi hermana y mi compañera indignadas de mala manera: habían ido a comprar y, por la calle, se les acercaron un par de oficialillos con zalamerías y requiebros bastante procaces y de mal gusto; como no les hicieron caso y siguieron calle adelante hablando entre ellas y en catalán, de pronto un oficial (le dijo) al otro: "¡déjalas, que vayan a la mierda, a todas estas zorras catalanas habría que arrancarles la lengua a ver si así acababan de una vez de hablar esa puerca jerigonza".

Desde entonces, en casa y entre nosotros, se habló y se habla siempre en catalán: era una (forma más) de resistencia pasiva a las huestes del bárbaro Atila que (esta vez) llegaron expresándose en castellano. En los patios de la cárcel había que estar muy atento vigilando donde estaban los oficiales... al menor descuido te arreaban un puñetazo o un porrazo que te tumbaban por hablar en catalán. Mi mujer, entre muchas de las escenas sumamente

indignantes y dramáticas que presencié ante las puertas de la cárcel cuenta la de una pobre mujer, vieja o aviejada, vestida muy pobremente, que venía de Mahón a traer algo y, sobre todo, a tratar de ver a sus tres hijos a los que el fiscal había pedido treinta años... Pues bien... aquella pobre mujer menorquina decepcionada, acongojada, deshecha, llorando a lágrima viva tuvo que volverse otra vez a Mahón sin ver ni hablar ni saber nada de sus tres hijos presos por no saber expresarse correctamente en castellano. Le dijeron: “ala, váyase de aquí y cuando aprenda a hablar vuelva!” y la echaron a empujones.”

Així escrivia, així ho recordava, així s'indignava l'Emilià Martínez Espinosa.

Moltíssimes gràcies per la vostra atenció.

Joaquim Aloy

